

ŠTA REHABILITUJE REHABILITACIJA?

OD ovog broja pokrećemo rubriku „Plaćam te da me zajebavaš“ u okviru koje ćemo objavljivati Vaše priloge o kršenjima potrošačkih i drugih srodnih prava za koja nam se tvrdi da su u kapitalizmu neprikosnovena, mada u kapitalističkoj stvarnosti to baš i nije tako. Nebojša Komanović nam je poslao svoje otvoreno pismo VIP-u i inspirisao pokretanje ove rubrike. Pozivamo Vas da svoje potrošačke muke podelite sa društvom.

U okviru napora da razjasnimo šta rehabilituje rehabilitacija kolaboranata iz Drugog svetskog rata, Olivera Milosavljević pokazuje da antisemitizam i antikomunizam u Srbiju/ Jugoslaviju nisu došli na nemačkim tenkovima. Tekst Olivera Milosavljević koji objavljujemo u ovom i narednom broju pisan je u okviru projekta „Protiv zaborava – Četiri logora u drugom svetskom ratu u Beogradu“.

Skice za portret kapitalizma danas i ovde koje nam daju Nebojša Komanović i Vladimir Novaković upotpunjuju odgovor na pitanje iz naslova.

Učitelj nezalica i njegovi komiteti

Predistorija antikomunizma i antisemitizma srpskih kvislinških vlasti u Drugom svetskom ratu

„Sa merodavne strane saopštava se da je danas streljano 13 funkcionera komunističkog pokreta i Jevreja zbog pripreme akata nasilja i sabotaže. Skreće se pažnja na to da će dalji, pa i najmanji pokušaji izvršenja akata sabotaže i nasilja, naići na još oštrije mere.“ (Novo vreme, 6. jul 1941.)

„I pored opomene, učinjene tek pre dva dana, i dosadašnjih strogih protivmera, neodgovorni komunističko-jevrejski protivnarodni elementi pokušali su noćas da izvrše delo sabotaže na javnim postrojenjima na teritoriji grada Beograda. Zbog toga je danas streljano 16 istaknutih komunista i jevreja.“ (Novo vreme, 18. jul 1941.)

„I pored ponovljenih opomena i preduzetih mera, komunističko-jevrejski elementi nesvesni svoje odgovornosti, nastavljaju svoju razornu delatnost. [...] Na osnovu događaja poslednjih dana streljani su 28 jula 1941 ujutru u Beogradu 122 jevreja i komunista.“ (Novo vreme, 29. jul 1941.)

Ove javne objave iz ratnog vremena predstavljaju minijturni isečak iz opšte slike identifikacije komunista (partizana) i Jevreja koju je proizvodila kvislinška vlast u Srbiji za vreme Drugog svetskog rata. Razlozi ove identifikacije su bili mnogostruki. Ona je predstavljala nastavak ranije prisutne propagande kojom su u međuratnoj Jugoslaviji (kao i u čitavoj međuratnoj Evropi) pravdani i umnožavani istovremeno prisutni antisemitizam i antikomunizam. Novi dodatni impulsi su došli od same kvislinške vlasti koja je, podržavajući Treći Rajh i očekujući njegovu pobjedu u ratu, potvrđivala da su nacistički neprijatelji i njeni neprijatelji, a to su pre svega bili, komunizam kao prvi ideološki i jevrejstvo kao prvi „biološki“ neprijatelj.

Iako vremenski starija, neposredna predistorija ove identifikacije može se pratiti od dolaska Hitlera na vlast u Nemačkoj koji je obezbedio uspon fašizma u svetski pokret. Gotovo sve evropske zemlje dobile su sopstvene fašističke grupacije, a mere protiv Jevreja uz ugrožavanje njihovih elementarnih prava, čak i tamo gde fašisti nisu bili na vlasti, se višestruko umnožavale. Ograničenje za prijem Jevreja koji su pred nacizmom napuštali Nemačku i uvođenje *numerus clausus* za jevrejske dake i studente, bile su prve anti-jevrejske mere sprovedene u delu evropskih zemalja.

U ovom procesu ni Jugoslavija nije bila izuzetak. Rad profašističkih i antisemitskih grupa bio je omogućen stavom državnih vlasti, njihova antisemitska štampa i publicistika su slobodno izlazili, a krajem tridesetih godina i sama država je izašla u susret njihovim odranje prisutnim zahtevima da se spreči ulazak jevrejskim izbeglicama iz delova okupirane Evrope. Pred rat je donela i diskriminatorne antisemitske uredbе, među kojima i onu kojom je i u Jugoslaviji uveden *numerus clausus*.

Iako je među konzervativcima malo autora bilo spremno da istupi sa otvoreno antisemitskih pozicija, to ne znači da antisemitizam nije bio prisutan. Naprotiv, čak je i redovno verbalno odricanje od antisemitskih primisli sadržavalo pritaženi antisemitizam u prividno objektivnom opisu jevrejskih „osobina“, u zahtevima da se spreči njihov dolazak u zemlju, u optužbama za neloyalnost prema državi, u redovnim upozorenjima upućivanim Jevrejima da svojim ponašanjem „ne izazivaju“ antisemitizam, i u krajnjoj liniji, u obeležavanju samih Jevreja odgovornim za pojavu antisemitizma u svetu. Karakteristična je bila i intencija da se unutrašnji antisemitizam pravda otporom „samo“ prema „germanskim Jevrejima“ kao nosiocima nemačkog duha, a da se pri tom potpuno zanemaruje činjenica njihovog progona upravo iz Nemačke.

Posle dolaska prvog malog broja emigranata iz Nemačke jevrejskog porekla, 1933. gotovo trenutno, u domaćim konzervativnim i desničarskim krugovima je ispoljeno nepoverenje prema njima, češće pod opštom oznakom nepoverenja prema „strancima“, ređe sa otvoreno antisemitskih pozicija. Drugim rečima, „pošast“ koja je dolazila od prisustva Jevreja, podrazumevala se i tretirala kao činjenica, pa su konzervativci i u Jugoslaviji, kao i drugde po svetu, bili spremni da verbalno osude Hitlerovo proganjanje Jevreja, ali samo pod uslovom da oni ne potraže pomoć u njihovoj sredini.

Početak novembra 1933. ubrzo posle prijema manjeg broja nemačkih Jevreja u zemlju, u Senatu je podneta interpelaciju o ovom problemu. Pošlo se od nepotvrđene vesti da je jugoslovenska vlada dala dozvolu za useljenje i trajni boravak u zemlji grupi od 350 izbeglih jevrejskih porodica. Zahtev za sprečavanje doseljenja nemačkih Jevreja obrazlagan je tvrdnjom da postoji suštinska razlika između Jevreja Sefarda i Eškenaza, u korist prvih. Tvrdilo se da nasuprot „domaćim“ Jevrejima Sefardima, „germanski Jevreji“ Eškenazi nisu uspešli da se asimiluju „sa autohtonim slovenskim življem“, već su mu ostali tuđi „po jeziku, mentalitetu i aspiracijama“, da su nosioci „pangermanske kulturtregerske“ misije na Balkanu i „oslonac protivnarodnih režima“. Zato je traženo da se ne odobri dozvola tra-

jnog boravka „germanskim Jevrejima“. Odgovarajući na interpelaciju, Ministar unutrašnjih dela Živojin Lazić je naveo da je odobren azil manjem broju nemačkih emigranata jevrejskog porekla, ali da nije odlučivano o trajnosti njihovog zadržavanja, kao ni o pitanju državljanstva, sa obrazloženjem da i oni svoj boravak smatraju privremenim i da žele da nastave put u Palestinu. Naveo je da u tom trenutku u Jugoslaviji boravi oko dvesta emigranata, dok je njih šest stotina već otputovalo dalje.

Senator i vrhovni rabin dr Isak Alkalaj je primetio da je nacionalsocijalizam iz Nemačke i u Jugoslaviji proizveo govor protiv Jevreja čak i u Beogradu, gde „niču novi listovi i brošure u kojima se po Hitlerovom receptu rečima i karikaturama vredaju i omalovažavaju Jevreji“ i obeležavaju „kao štetni po državu“. Alkalaj je izneo podatke prema kojima je u tom trenutku u Jugoslaviji bilo ukupno 202 useljenika Jevrejina, od kojih je samo njih 93 na teretu jevrejskih humanih institucija, pri tom privremeno nastanjenih. Ostalih 109 izbeglica su imućni građani koji traže mogućnost da svoj kapital investiraju u zemlji. Alkalaj je insistirao da između i Sefarda i Eškenaza nema razlike i da su svi lojalni podanici države. S druge strane, podnosilac interpelacije je ponovio da „ne treba dozvoliti da se jevrejski elementat u našoj državi dalje množi, jer u ovom broju, u kojem su danas, ne predstavljaju nikakvu opasnost, a docnije, u većem broju, mogu eventualno biti od štete“.

Istovremeno, u konzervativnoj i desničarskoj štampi antisemitski sadržaji su se umnožavali. Pojedine novine su sa više ili manje otvorenosti istupale sa antisemitskih pozicija, često se prikrivajući iza ispoljavanja nepoverenja i neprijateljstva prema „strancima“ generalno, optužujući ih za neprijateljsku i antidržavnu aktivnost, ali ne ostavljajući dilemu da je reč o eufemizmu korišćenom primarno za Jevreve. Oni su se mogli prepoznati u izmišljenim imenima „neprijateljta-stranaca“ i u stereotipnom opisu njihovih „osobina“. Tokom ovih godina više puta su izdati i „Protokoli sionskih mudraca“ i reprintovana starija domaća antisemitska literatura, dok su jevrejske opštine bezuspešno pokušavale da kod državnih vlasti izdejstvuju njihovu zabranu.

Karakteristična teza kojom je često potkrepljivan antisemitizam, bila je ona o sprezi komunizma i jevrejstva koja je postala gotovo stereotip podrazumevan čak i od dela protivnika antisemitizma. I pored uočavanja kontroverznosti i nelogičnosti ovakve argumentacije, u konzervativnim i profašističkim krugovima ona je i dalje predstavljala temelj opisa jevrejskog „problema“. Tvrdilo se da je u svakoj otkrivenoj komunističkoj organizaciji primećivan „napadno veliki procenat“ članova bogatih jevrejskih porodica, netačno je navodeno da se pregledom presuda Suda za zaštitu države potvrđuje da je među osuđenima za komunizam „najviše jevrejskih imena“, Jevreji su obeleženi kao „najrevnosniji komunistički agitatori“, izdavači marksističkih knjiga, finansijeri marksizma, pomagači „separatista svih boja“.

U strahu od komunizma i otvorenoj mržnji prema Jevrejima, Dimitrije Ljotić je npr. čak i Hitlera proglasilo samo pionom u njihovim rukama, tvrdeći da tvorac i organizator „drame čovečanstva“ nije jedan čovek, već „jedna kolektivna ličnost“, jedan od „najneobičnijih naroda na svetu“ čija je duša puna „zlobe i pakosti“. Navodio je da je „svaki rat i svaka revolucija na štetu evropskih hrišćanskih naroda, a na korist jevrejskog naroda“, da su jevrejsko delo i Versajski mir, i Društvo naroda, i Narodni front, i socijalizam, i ateizam, i materijalizam, i klasna

EDB NEKA SEČE STRUJU AGENCIJI ZA PRIVATIZACIJU I DILOITU

PROŠLE nedelje EDB je isključila struju u Trudbenikov samačkom hotelu na Novom Beogradu. Kao i sva prethodna isključenja struje u bivšim smeštajnim kapacitetima Trudbenika, i ovo se podudario sa kampanjom iseljenja radničkih porodica koju sprovode sudovi. Da li ima neke koordinacije između EDB-a i suda teško je reći sa sigurnošću, ali u Srbiji se često ispostavi da ono što na prvi pogled izgleda kao stihija ustvari je dobro planirana akcija iz centra političke moći. Sam dug stanara samačkog hotela za struju, koji nesporno postoji, godinama je namerno stvaran i nagomilavan, najpre tako što su stanari plaćali struju Trudbeniku, ali Trudbenikov vlasnik Montera nije plaćala EDB-u, sa ciljem da iza zove isključenje i tako izvrši pritisak na stanare da se sami iseše. Kasnije su stanari onemogućavani da sami plaćaju struju zbog svog nerešenog statusa i zbog izbegavanja Agencije za privatizaciju i kasnije Montere da njihov status uredi. Nerazmrsivu pravnu zavrzlamu je dodatno zakomplikovao EDB sa pokušajem da se odvoje brojila i plaćanje prenese na pojedinačne stanare, gde je tek stvoren haos u kom je dug neprestano rastao.

U sklopu akcije za sprečavanje iseljenja jedne od porodica koje žive u samačkom hotelu na Novom Beogradu, pre tri nedelje smo objavili pismo koje je kompanija STRABAG, jedna od zainteresovanih za privatizaciju Trudbenika, uputila Agenciji za privatizaciju 21. novembra 2006. godine sa predlogom da se samački hotel na Novom Beogradu izuzme iz

za samoobrazovanje

Ri l t e n
uciteljnezalica.org *društvena pitanja*

Imenovati TO ratom

borba, i posebno, revolucija 1917. u Rusiji kojom su Jevreji stvorili „tvrdavu svetske revolucije“ pomoću koje će doći do ostvarenja svog „pedesetvekovnog sna o vladavini nad celom zemljom i svim narodima“.

Uz uspon fašističkih organizacija i antisemitske propagande, i sama državna vlast je od kraja tridesetih godina dala svoj doprinos ograničavanju prava Jevreja. Da nije u pitanju bio stav pojedinih listova i autora, već da je zazor prema doseljavanju Jevreja i ograničavanju slobode već prisutnih, postajao vremenom i državna politika, svedoči govor koji je održao 1938. Ministar prosvete Anton Korošec. Osvrćući se na „jevrejsko pitanje“, tvrdio je da ono u Jugoslaviji ne postoji, ali i da, u vezi sa doseljavanjem Jevreja iz drugih zemalja, „nijedna država na svetu u današnjim prilikama ne želi, da se broj njenih manjina poveća“, pa se tog „vrlo trezvenog stanovišta“ drži i Kraljevina Jugoslavija. List *Vreme* je 1938. preneo demanti zvaničnika da se protiv Jevreja i u Jugoslaviji priprema specijalni zakon sa obrazloženjem da ne postoje razlozi za to. Veoma brzo, međutim, takvi „specijalni zakoni“ su doneti.

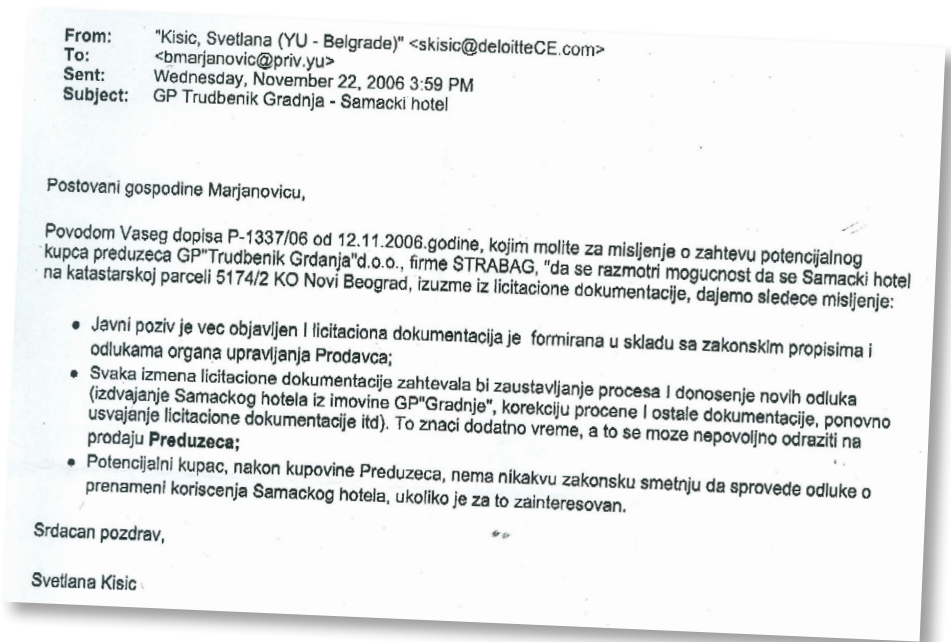
Antisemitizam je uzdignut na državni nivo kada je uvedena pravna diskriminacija Jevreja. Septembra 1940. su obnarodovane dve uredbe koje su se odnosile na Jevreve. Prva je bila *Uredba o merama koje se odnose na Jevreve u pogledu obavljanja radnja sa predmetima ljudske ishrane*. Članom 1 je predviđeno da se „trgovačke radnje koje se bave prometom na veliko sa predmetima ljudske ishrane“ podvrgavaju reviziji „ako su imaoći radnja Jevreji“, a poslednjim članom je određeno da od dana stupanja na snagu ove Uredbe „neće se izdavati Jevrejima ni društvima sa kapitalom Jevreja ovlašćenja kao ni dozvole za obavljanje trgovačkih radnji sa predmetima ljudske ishrane na veliko“.

Druga je bila *Uredba o upisu lica jevrejskog porekla za učenike univerziteta, visokih škola u rangu univerziteta, viših, srednjih, učiteljskih i drugih stručnih škola*. Članom 1 je predviđeno da se na univerzitet, visoke škole u rangu univerziteta, više, srednje, učiteljske i druge stručne škole može upisati „samo određen broj učenika jevrejskog porekla“, koji će se odrediti tako da prema broju ostalih učenika bude „u onoj razmeri u kojoj se nalazi broj državljana jevrejskog porekla prema broju ostalih državljana“. Uredbe su potpisali predsednik Ministarskog saveta i zastupnik Ministra unutrašnjih poslova, Dragiša Cvetković i potpredsednik dr Vladko Maček.

Nacistička okupacija aprila 1941. samo je nastavila ovaj sled. Ubrzo pošto je juna 1941. vojni zapovednik u Srbiji objavio *Naredbu koja se odnosi na Jevreve i Cigane*, kvislinška vlada Milana Nedića je donela čitav niz uredbi sa antisemitskom sadržinom (Osnovnu uredbu o univerzitetu, Uredbu o uvođenju nacionalne službe za obnovu Srbije, Uredbu o ustrojstvu srpske državne straže, *Uredbu o pripadanju imovine Jevreja u Srbiji, Uredbu o urednju filmskog prometa, Uredbu o nacionalnoj službi rada za obnovu Srbije...*). Uz napred navedene mere kvislinških vlasti kojima je sprovedena rasna i nacionalna diskriminacija, vršeno izbacivanje sa posla, oduzimanje celokupne imovine, uskraćivanje svih građanskih prava..., propaganda je svakodneвно ponavljala da je rat izazvala „jevrejska zavera“ i da je on rezultat „paklene jevrejske misli“.

Olivera Milosavljević

Nastavak u sledećem broju

donator:

FONDACIJA ZA OTVORENO DRUŠTVO / OPEN SOCIETY FOUNDATION

partneri:

Savez za radničko društvo

Izdavač:
Učitelj nezalica i njegovi komiteti
Urednik:
Ivan Zlatić
Dizajn i prelom:
Matija Medenica

Otvoreno pismo VIP-u

SVI smo se manje više već navikli na razna uznemiravanja, zadiranja u našu privatnost od starne predstavnikta raznih preduzeća koja nekako dolaze do naših podataka da bi nas usrećili svojim proizvodima. Zovu i radnim i neradnim danima, obasipaju nas reklamama na net-u, koje ne znamo kako da onemogućimo. Meni se neke reklame pokreću kada odem, recimo, na poslovni imenik Telenora. Ne prezaju ne samo od manipulacije nego i od direktnog laganja da bi nam nešto pro-dali. Često su ne samo na granici, već i duboko zadiru u kršenje mnogih zakona. Velike kompanije ne samo da podstiču, već tako i organizuju svoje saradnike.

Čaša koja je kod mene prevršila meru počela je da se puni u nedelju 7. juna 2015. godine. Po ko zna koji put nazvala me je gospođica iz VIP-a čiji sam prijepid korisnik i ponudila paket sa kojim bih prešao u postpejd korisnike. Slušao sam njenu ponudu, a zvono za uzburu mi je zavonilo kada me je pitala da li stanujem na Čukarici. Kako ona to zna? Možda je vidovita? Ili možda može da prati moje kretanje preko baznih stanica? Ovo drugo mi izgleda verovatnije. Znači li to da VIP, a verovatno i druge kompanije koje se bave tom vrstom usluge, koriste prednosti delatnosti kojom se bave i dostupnost podataka o svojim čak i anonimnim korisnicima kao što su prijepid korisnici, da bi smanjili troškove svog poslovanja tako što su na primer meni poslali komercijalistu koji stanuje u mom komšiluku. Baš tako mi je i rekla gospođica iz VIP-a: „Kolega stanuje blizu Vas i može da dođe kada vi kažete“. Koji su sve članovi Ustava i verovatno nekoliko zakona prekršeni ovakvim postupcima VIP-a pitaćemo nadležne institucije. Ono što još više može da nas zabrine je što to znači i da nekoliko stotina, verovatnije hiljada zaposlenih ima pristup kretanju korisnika preko baznih stanica. Mi kao građani stalno tražimo ograničenja u radu raznih državnih organa represije koji imaju mogućnost prisluškivanja i praćenja građanja i na drugi način zadiranja u njihovu privatnost. Ne može bez naloga Suda i slično, a imamo privatne kompanije koje to rade za svoje potrebe, i još gore njihove radnike koji potpuno nekontrolisano mogu takve podatke da zloupotrebiljavaju. Ja mogu da zamislim da recimo neko ko sumnja da ga žena vara potplati nekoga iz VIP-a da joj preko telefona prati kretanje, ali i nekoga ko plati da mu se dojadi kretanje osobe koju hoće da likvidira. Eto šta sve meni pada na pamet posle bezazlenog pitanja gospođice iz VIP-a: „Stanujete na Čukarici, jel' da?“ Rešio sam da o ovakvom ponašanju obavestim i upitam šta da radimo po mom mišljenju nadležne, Poverenika za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti i Zaštitnika građana. Mislim da bi oni trebalo da pokrenu istragu i odgovore nam na pitanja koliko nas ovakvo ponašanje VIP-a i drugih sličnih kompanija stvarno ugrožava i šta one rade da spreče zloupotrebe svojih zaposlenih. Državne činovnike neki propisi i interna pravila ograničavaju i smanjuju mogućnost zloupotreba, po našem mišljenju nedovoljno, ali kod privatnih kompanija ni takvih ograničenja nema. Upitaćemo ih i njihov odgovor objaviti kada ga dobijemo.

Zanemario sam na neko vreme ove dileme i dogovorio se sa gospođicom iz VIP-a da mi se njen kolega Nemanja javi sutra popodne i dođe kod mene. Sutradan se javio i došao oko 18.30h. Ponudio mi paket, ja sam pristao i odštampao mi na licu mesta ugovor. Nikada u životu nisam video teksta sa sit-nijim slovima. Ja jesam kratkovid, ali mislim da od sto ljudi ta slova bi mogao da prepozna možda jedan čovek, sitnija su od onih najsitnijih kada odete kod oćnog lekara što su na dnu. Zamolio sam ga da promeni font i da odštampa veća slova, a on mi je odgovorio da je to nemoguće i da je to tako podešeno. Ponudio mi je ljubazno da mi on pročita Ugovor. Uzeo sam lupu i pročtao nekako, potpisao. On je u međuvremenu počeo neku svađu sa kolegincim Medenom čiji početak nisam čuo pa nisam shvatalo o čemu se radi. Ona je upono tražila da priča sa mnom, a on joj nije dao. Zatražio sam da mi je da na telefon. Pružio mi je aparat i ja sam nekako iz njene opširne priče shvatio suštinu, da im se nešto desilo sa kompjuterom i da mi je kartica deaktivirana, te da će mi biti aktivirana u roku od 24 sata, te da kod bilo kojeg operatera da odem svuda se kartica aktivira u roku od 24 sata. Ljubazno sam joj predočio da ja nisam nigde otišao, da su oni došli kod mene i da mi nisu takvu mogućnost pomenuli pre nego što sam potpisao Ugovor. Pitaó sam je da li može taj broj da mi preusmeri na moj drugi broj, pošto mi je taj broj povezan sa poslom kojim se bavim, na njega mi se javljaju stranke, pa bi bilo nezgodno da im se javi operater koji im kaže da je broj nepostojeći. Rekla je da može. Izdiktirao sam joj broj, sačekao par minuta i ona me je obavestila da je broj preusmeren. Pozdravio sam se sa njenim kolegom Nemanjom i ujutru kada sam proverio saznao da broj nije preusmeren. Nazvao sam gospođicu Medenu i ona mi se izvinila i rekla da samo ja mogu da preusmerim broj i da nazovem njihov kol centar. Nazvao sam i saznao da mogu da preusmerim broj tek kada se kartica aktivira i da im se to retko dešava, ali eto. Tražio sam da mi raskinu Ugovor koji je po mom mišljenju prevaram od mene iznuđen, jer mi njegove posledice nisu bile poznate pre potpisivanja. Gospođica Medena mi je obećala da će to učiniti već ujutru, najkasnije do 10h. Naravno to nije učinjeno. Neželjeni Ugovor mi još važi i plaćaću ga dve godine.

Ipak, to je manje važno kada se setim pitanja: „Stanujete na Čukarici jel' da?“ Podilazi me jeza. Veliki Brat nas posmatra. I organi praćenja i prisluškivanja su privatizovani i stavljeni u direktnu službu krupnog kapitala, a to što se u teku sitna duša ogrebe za neki sitan interes, proviziju, je manje bitno, iako nervira.

Nebojša Komanović

P
L
A
Ć
A
M
T
E
D
A
M
E
Z
A
J
E
B
A
V
A
Š